

MÉLYÁLLAM / STATUL PARALEL: Hatalomra kerülhet-e hadsereg Romániában, avagy a tartalom nélküli formák világa

Balk.hu 2021.10.22.

Varga Szilveszter

Ez egy rendhagyó interjú, igazából nem is interjú, hanem egy beszélgetés leírata. Azért maradhatott ilyen hosszú, mert olyan kérdéseket feszeget Romániával kapcsolatban, amelyek eddig vagy nem fogalmazódtak meg, vagy ha valakiben netalán felmerültek, akkor a gyorsan pergő események maguk alá temették őket. Ezzel az interjúval/beszélgetéssel azonban éppen az ellenkezője történt. Az interjú egy nappal azt követően készült, hogy a román elnök az outsider Dacian Cioloşnak adott kormányalakítási megbízást, ezzel nemigen foglalkoztunk, semmi értelmét nem láttuk szót pazarolni rá. A beszélgetés során viszont felmerült, hogy az akkor még háttérben megbújó hadsereg (mélyállam) esetleg láthatóbb módon is megjelenne az ország politikai életében. Stefano Bottoni évtizedek óta foglalkozik Romániával, a közép-európai térség egyik legjobb ismerője, amit két magyarul (is) megjelent könyve is tanúsít, a Sztálin a szekelyeknél (2008) és A várva vart Nyugat (2015) szerzője. Jelenleg a firenzei egyetem oktatója. Látjuk, hogy az olvasási idő több, mint 15 perc, de úgy gondoljuk, hogy ez a negyedóra nem lesz elvesztegetett idő azok számára, akik szeretnék megérteni, hogy mi is történik Romániában.

BALK: *Az első kérdés a napipolitikára vonatkozott, ami túl sok jóval nem kecsegtet.*

Stefano Bottoni: Az elemzőket, az újságírókat és az érdeklődő embereket nyilván lázban tartják az ilyen napi csatározások: engem néha bosszantanak, néha meg fárasztanak. Én már nem tudok ezek iránt nagy érdeklődéssel lenni: olvasgatom őket, de igazán nem vált ki érzelmeket belőlem. Adódik a Covid-probléma, ami rettenetesen súlyos Romániában, és nemcsak a napi esetszámok miatt, hanem inkább azért, mert nincs semmilyen elképzelés arra vonatkozóan, hogy miként lehetne felgyorsítani az oltási stratégiát. Valójában erre nincs lehetőség, mert vagy kötelezővé teszik az oltást bizonyos munkakörökben, vagy a lakosság bizonyos szegmenseiben, de ez rettenetesen népszerűtlen. Ösztönzésekkel egyszerűen nem megy: itt üt vissza az állami intézmények iránti bizalmatlanság. Ez a legsúlyosabb hosszútávú probléma, és nincs olyan politikus, aki varázspálcával rendelkezne, vagy aki erre válaszokat tudna adni.

Ugyanakkor a legfrissebb adatok szerint a szeptemberi infláció majdnem 7%-os volt Romániában, ami várható volt, Magyarországon is bőven 5% fölött, és ez a hivatalos infláció. A gáz, a villany, a közművek, a közszolgáltatások ára az egekbe szökött, és egy igazi társadalmi válság fenyeget, tehát ez egy megélhetési és szociális válság, ugyanakkor az utolsó közvéleménykutatások szerint már majdnem húsz százalékra taksálják az AUR-t (Románok Egyesüléséért Szövetség), ezt a radikálisan jobboldali mozgalmat, ami rekord számukra. Nem vagyok benne biztos, hogy ez stabil támogatottság, és hogy nagyon meg kellene ijedni a fasizmus érkezésétől, mert nem erről szól a történet.

A történet arról szól, hogy a mostani válságidőszakban a hagyományos pártok egymással és a civakodással vannak elfoglalva: ezért a román társadalomnak egy nem elhanyagolható része máshol keresi a megoldásokat, akkor is, ha ezek nem valódi megoldások, sőt, ugye tudjuk, hogy az AUR kimondottan a víruszkeptikusok, vagy néha egyenesen a vírustagadók, de mindenképpen az oltásellenes mozgalom irányítója. Tehát egyáltalán nem pozitív erőként szerepelnek ebben a dologban, attól függetlenül, hogy milyen hivatalos ideológiájuk van,

viszont az figyelemre méltó, hogy rengeteg ember ebben a fiatal mozgalomban keresi az üdvösséget, a megoldást vagy a boldogulást. Ez is a társadalmi válságállapotra utal, amely “megfertőzte az országot” a koronavírus megjelenése után. De Romániában nem tartanak, vagy ritkábban tartanak előrehozott választásokat, mint például Bulgáriában, tehát nem gondolnék arra, hogy itt most előrehozott választásokkal próbálja az államelnök (Klaus Johannis) megoldani ezt a problémát.

A mélyállam

Stefano Bottoni: Néhány elemző szerint Romániát egyfajta párhuzamos államgépezet működteti. Ez egy vitatott elmélet, amely szerint létezik a “deep state”, a “mélyállam”, románul “statul paralel”. Én inkább azt mondom, hogy Romániában hagyományosan nagyon erősek az állambiztonság és nemzetbiztonsági struktúrák, a két világháború között és a kommunizmus idejében is azok voltak. Az elmélet szerint ezek alkotják az államapparátus gerincét, amelyet nem lehet összetörni, és ez egy olyan hálózat, amely gyakorlatilag működteti az egészet, és megvan a maga agendája, a saját elképzelése a világról. Most a nagy kérdés az, hogy ez a “mélyállam” mit talált ki a jövő évre, kit szeretne látni az ország élén Klaus Johannis után, mert nyilvánvalóan nem a következő kormányfő a lényeg – ezek mind áthidaló emberek.

BALK: *Ki mozgatja ezt a hálózatot?*

Stefano Bottoni: Az ideológiája a román államépítésen nyugszik, amely lendületet kapott az első világháborús területi megnagyobbodások után. Most nyilvánvalóan van egy nagyon erős külső támogatója az Egyesült Államok és a NATO, valamint az Európai Unió, de elsősorban a NATO és az amerikaiak. Itt van egy nagyon fontos, rettenetesen fontos külső igazodási pont, Románia számára pedig tényleg kulcsfontosságú kérdés, hogy nemcsak megbízható legyen, hanem annak is tűnjön az amerikaiak számára. Ez rettenetesen fontos, hiszen ott van Ukrajna, és Ukrajna révén ott van Oroszország, ott van a Fekete-tenger, tehát a térség mindenképpen geopolitikai gócpont, Románia ugyanakkor az amerikaiak számára és a NATO számára ebben a tekintetben a nyugati irányultságú törekvések megtestesítője, fogalmazzunk így. Tehát rettenetesen fontos számukra, hogy Romániában ne legyen semmi olyan kihívás, ami ezt az alapirányt megváltoztatja. Ez mindenekelőtt áll: ez a stabilitás mindent felülír, és ha a román demokráciát “formálissá kell tenni” ennek érdekében, ez akkor is megéri számukra. Ez nagyon fontos, és szerintem ezt nem kell erkölcsi mércével mérni, ez politikai szándék kérdése. Igazából kevés alternatívát látunk, habár ennek keresésére kétszer is volt példa az utolsó száz évben: egyrészt a legionárius mozgalommal, a Vasgárdával, másrészt a kommunistákkal. Tehát előfordult, hogy a szélsőséges, rendszerellenes erők vagy belső támogatással vagy külső támogatással (a Szovjetunió segítségével) megragadták a hatalmat, de nem lett jó vége egyik alkalommal sem.

A román lakosság és a román elitek – kezdve a hadsereggel és a titkosszolgálatokkal, valamint az üzleti szférával – természetesen tudják, hogy a nyugati orientációnak nincs semmiféle komolyan vehető alternatívája. Ezért is nagyon súlyos ez a helyzet, amibe belekormányozta magát az ország, mert van egy versenyfutás a nyugati életminőség és a nyugati standardok felé, és azért beszélhetünk arról, hogy a konvergencia nagyon lassú, de azért a román életszínvonal sok tekintetben elérte a nyugatinak, mondjuk az ötven-hatvan százalékát, miközben 20 éve még talán húsz-harminc százalékon sem állt. Tehát lehet arról vitatkozni, hogy nem elég gyors ez a konvergencia, lehet arról vitatkozni, hogy lehetett volna jobban, és ez így van, de azért összességében az előrehaladás szemmel látható: halljuk is

Magyarországon, amikor arról beszélnek, hogy a románok is mindjárt lehagynak minket. Van egy ilyen diskurzus...

BALK: *Sőt, a Magyar Nemzeti Bank elnöke is ezt mondta a minap...*

Stefano Bottoni: Én ilyenkor mindig azt javaslom mindenkinek, hogy ne csak látogasson el Romániába, hanem éljen ott pár hónapot, és akkor szerintem sokkal jobban tisztában lesz mindennel, hogy itt azért vannak szintek, vannak területek, ahol egészen más a helyzet. Ezért mindig összességében kell mérlegelni, egy dolog viszont igaz, hogy van egy trend, ha meghúzzunk egy vonalat, akkor van egy emelkedő pálya, de ennek az emelkedő pályának nagyon sok a bökkenője ebben a román fejlődésben, és itt jön, amiről sokat gondolkodom az utóbbi időben, miszerint mintha teljesen kimerültek volna az 1989 utáni, mondjuk liberális, demokratikus vagy nyugatosodó berendezkedésnek az erőforrásai ebben a térségben. Itt főleg Közép-Európa egyes országaira és a Balkánra gondolok, tehát ebből a szempontból nagyon tanulságos az, ami Bulgáriában, Szerbiában vagy Romániában történik. Mindegyikben vannak más elemek, más-más az erős ember, mások mondjuk a szereplők, egy kicsit másabb a kontextus, de azért van, ha nem is egy véggyengülés, mert ez már ítélet lenne, én viszont nem akarok ítéletet mondani, de észrevehető ennek a legitimitásnak a gyengülése.

A legitimitás gyengülése

Az utóbbi romániai választásokon a választópolgárok harmincvalahány százaléka ment el szavazni, ami brutális arány, és ez nagyon jól jelzi, hogy a román társadalom jelentős része egyszerűen feladta, ha nem is a politikába vetett hitét, hanem azt a hitét, hogy a politikai erőkön keresztül, hogy a politikai mezőn keresztül bármit is meg lehet változtatni. Ez ugye a demokráciának a lényege, hogy méltányos versenyben születik az előrehaladás lehetősége. Romániában volt már csodavárás többször is, egyszer a Vaszgárda esetében a harmincas években, egyszer a kommunistákat illetően, és egyszer azért Ceaușescuhoz kapcsolódóan is, mert azért ő egy erős, egy külső erőktől már nehezen befolyásolható szereplő volt, aki azt gondolta magáról, hogy világtényező, és aki azt gondolta magáról, hogy fel tudja emelni a nemzetet, mert végülis erről volt szó, ám igazán csúfos kudarccal végződött minden ilyen kísérlet. Ez egy nagyon furcsa demoralizáltság, amiről nem tudjuk igazán, hogy milyen irányt vesz. Régi tételem – ezt már évek óta mondogatom, hogyha lenne ma – nyilvánvalóan történelmietlen ez a párhuzam – de ha lenne ma egy román Codreanu (a Vaszgárda volt vezetője), vagyis egy újabb szélsőjobboldali vezér, aki potens, aki karizmatikus, akkor nagyon gyorsan tudna hatalmas követőtáborra szert tenni, mert olyanok a körülmények, és erre ma valószínűleg sokkal jobban megvannak az előfeltételek mint húsz, vagy tíz évvel ezelőtt akár. Ezt szerintem nehéz elvitatni...

BALK: *De ez elég riasztó, nem?*

Stefano Bottoni: Riasztó, de megvan a potenciál. Egyelőre azonban tartja magát a “mélyállam”, tehát azok az állami struktúrák, amelyek Romániát a nyugati világhoz, elsősorban az Egyesült Államokhoz és az Európai Unióhoz kötik ezer szállal, egyelőre még tartják magukat, de jönnek a figyelmeztetések. Az Európai Bizottság egyik szóvivője például figyelmeztette Romániát, hogy a politikai instabilitás nem tesz jót a “recovery plan” megítélése szempontjából. Körülbelül úgy szólt az üzenet, hogy tessék abbahagyni ezt az óvodáskodást, és “adjanak maguknak valami kormányt”. Ez világos üzenet volt: Kell a pénz? Kell, mondjuk, mindenkinek kell, jól esik. Akkor tessék ezt abbahagyni!

Ez egy olyan üzenet, amire Bukarestben még szoktak hallgatni, mert igazán ezek a külső igazodási pontok még mindig jelentenek valami legitimitást, meg igazán nincs is alternatíva, ott azért senki nem gondolja komolyan, tehát nincsenek olyan pártok még a baloldalon sem, vagy a nacionalista oldalon sem, amelyek azt gondolják, hogy az Európai Unió vagy az amerikai befolyás kiváltható lenne egy kínai, egy orosz vagy egy közel-keleti befolyással. Amíg senki nem gondolkodik ebben, vagy valamilyen regionális alapon működő “balkáni Visegrádban”, esetleg egy regionális, nem liberális alapon működő összefogásban, addig azt gondolom, hogy ez a felemás felzárkózási projekt elevickélhet, túl nagy lelkesedés nélkül. Változás akkor jöhetne, ha megjelenének olyan politikai erők, olyan igazán karizmatikus vezetők, amelyek egy teljesen más geopolitikai pályát ajánlanak, és ehhez valamilyen oknál fogva megszerzik a “mélyállam” egy részének a támogatását. Erre akkor lenne lehetőség, ha a titkosszolgálatokban, az üzleti szférában, a multinacionális cégeknél, a hadseregnél megjelenének ilyen törekvések, akkor nagy veszélybe kerülne a dolog. Akkor viszont nem nagyon várható – a mostani állás szerint -, hogy a lakosság nagy része ezt megértené, vagy pedig a mostani demokrácia védelmére sietne, mondván, hogy ez mégis nagyon fontos, és ezért védjük meg a fennálló állapotokat. Azt gondolom, hogy részben felülről, részben kívülről lehet ezt működtetni, viszont a belső erők még nem olyan erősek, hogy ezt megdöntsék.

A hatalom és a hadsereg

BALK: *Ahogy hallgatom, az az érzésem, hogy a titkosszolgálatok vagy a hadsereg akkor tudna erőre kapni, ha lenne egy politikai jelöltje. Hatalomra akar-e törni a hadsereg vagy a titkosszolgálat Romániában?*

Stefano Bottoni: Az utóbbi 30 évben inkább királycsinálókként jelentek meg, és mindig kétfelé, vagy többfelé játszottak, ritkán volt az, hogy csak egy lóra tettek, mert ezek az erők is megosztottak: sokféle titkosszolgálat van, és láttunk azért az utóbbi 20 évben is bőven késhegyre menő harcot a különböző struktúrák között. Tehát nem úgy kell elképzelni, hogy itt van egy monolit rendszer, amelyet olyan emberek irányítanak, akik mindenben egyetértenek. Itt van egy nagy hatalmi központ, most már mondhatnánk Traian Băsescu óta az elnöki adminisztráció körül. Az elnöki intézmény Romániában hagyományosan erős, alkotmányjogilag is erős, a politikum, a politikai szféra, a kormányok gyengesége, valamint a legitimitásának hiánya pedig gyakorlatilag egyre inkább felerősítette annak a stabilabbnak tűnő intézménynek a szerepét, ami az elnököt jelenti. Ők jó jelöltnek tekintették korábban Băsescut, azért is mert Băsescu közéjük tartozott, ő is abból a hálózathoz jött, abban a struktúrában nevelkedett, onnan emelkedett ki a hetvenes-nyolcvanas években, vagy pedig Klaus Johannist, akit sikeresen kooptáltak néhány tanácsadó révén, akiknek a szerepe egyértelmű volt az elnöki apparátusban is.

Én inkább azt látom, hogy egyfajta légüres térben mozog ez a politika, és valószínűleg a mélystruktúrák is most keresik a válságra a megoldását, és most keresik azt, hogy ki lehetne a következő elnökválasztásokon az az ember, aki alkalmas a vezető szerep betöltésére. A román politikai színtéren a baloldali jelöltnek általában nem igazán volt esélye, az első fordulót megnyerhette ugyan, de utána viszont mindenki ellene fordult, és ellene szavazott. Ha most megerősödne az AUR, akkor létrejöhetne egy olyan forgatókönyv, amelyet már 2000-ben láttunk, talán néhány olvasó még emlékszik rá, hogy a Nagy-Románia Párt elnöke Corneliu Vadim Tudor meglepetésre bejutott a második fordulóba: akkor a szavazók elé az a kép rajzolódott ki, hogy vagy Corneliu Vadim Tudor, vagy Ion Iliescu, az utóbbi aztán hetven százalékkal nyert a második fordulóban. Vannak ilyen forgatókönyvek, viszont eddig a rendszer, és bizonyos értelemben a józan ész is, még mindig megvédte Romániát attól, hogy

ilyen ember kezébe kerüljön a kormányzás. Én azt látom, hogy nagyon nagy lenne a felháborodás, és nagyon nagy lenne a nyomás a szavazókon, hogy ésszel szavazzanak. A kérdés az, hogy milyen állapotban lesz az ország egy év múlva. A pártoknak kellene összekapniuk magukat, hogy megújítsák a kínálatot, mert mintha a politikai kínálati oldalon nem lenne már semmiféle megújulás, és ezért is fordulnak az emberek most azok felé, akik a leghangosabban kiabálnak. A többi párt mind a hatalomnak a része, a PSD (Partidul Social Democrat) is, amiből az következik, hogy alig van ellenzék, és ha az AUR-nak sikerül meglovagolnia ezt a társadalmi elégedetlenséget, akkor sokkal több mint 17%-ot kaphat.

BALK: *Ennek a következménye az, hogy Kelemen Hunor beajánlotta, hogy magyar miniszterelnöke legyen Romániának? Ennek lehet realitása?*

Stefano Bottoni: Ezek mintha fricskák lennének, három hónapig akár ilyen lehet is, maga Kelemen Hunor volt román kulturális miniszter, ugye, egy erdélyi magyar költő, értelmiségi. Ilyen a kilencvenes években teljesen elképzelhetetlen volt a nagy kulturális harcok közepette, és igazán nem történt semmi. Miért ne? Nem ez a lényeg. Egy miniszterelnöknek ma Romániában, nem a hatásköre, hanem a tényleges politikai mozgástere rendkívül szűkre szabott. Az RMDSZ-nek inkább arra kell vigyáznia, hogy megőrizze azt az öt százaléket, amivel bejut a parlamentbe, és nem csak pár szenátort vagy képviselőt küld be azért, mert bizonyos térségekben jól szerepelt, hanem legyen egy országos lefedettsége. Nagyon sok szavazat pontosan ilyen játszmákban, és az elvtelen kompromisszumokban vész el folyamatosan. Ezért a magyarországi támogatás segítheti az RMDSZ-t, eddig is segítette az utóbbi években: azért lássuk be, hogy Orbán Viktor személyes üzenetei lökték be többször is az RMDSZ-t a parlamentbe, illetve a Magyarországról érkező anyagi és infrastrukturális támogatás. De azért nem biztos, hogy ez mindig így lesz. És az is igaz, hogy az árukapcsolás Erdély és Magyarország között, tehát az erdélyi szavazatok Magyarországon, magyarországi támogatás Erdélyben, ez egyszer akár meg is szakadhat, vagyis arra is gondolnia kell az RMDSZ-nek, hogy mi van Magyarországon, és mi történt Magyarországon, és erre vonatkozóan rendelkeznie valamilyen forgatókönyvvel.

Én tényleg nem gondolom azt, hogy magyar miniszterelnököt Romániának, so what? Mi történik ebben az esetben? Címlap néhány európai napilapban, meg headline néhány tévében. Ez is demonstrálja: mennyire multikulti Románia: annyira multikulti, hogy már magyar miniszterelnöke is lehet, de ennek semmiféle tartalma nincs. Mindig visszanyúlok Titu Maiorescu, kiváló román értelmiségihez, aki a 19. század második felében írt a tartalom nélküli formáról, mint a román modernizáció és a román felzárkózás rákfenejéről. No, ez pontosan a tartalom nélküli formák világa lenne, semmilyen, az égvilágon semmilyen tartalmi elem nem lenne abban, hogy Kelemen Hunor, vagy bárki az RMDSZ-ből pár hónapig kormányfő lesz. Én azt gondolom, hogy csak lejártná magát, és lejártná az egész politikai intézményrendszert.

Nem úgy működik az integráció, hogy magyar miniszterelnöke lesz Romániának, aki románul viszonylag jól tud, de azért erős magyar akcentussal beszél, hanem például attól, hogy miként működnek a helyi és az állami intézmények, Hargita, Kovászna vagy Maros megyében, hogyan érvényesítik a kétnyelvűséget, hogyan használják az EU-s forrásokat a különböző erdélyi megyékben. Ez az egésznek a lényege, kulcsa, és nem az, hogy vagy éppen magyar miniszterelnöke, vagy miniszterelnök-helyettese van Romániának, mint mondjuk Markó Béla. Ezek politikai alkuk, de mi változott az erdélyi magyarok szempontjából? Szinte semmi. Én mindig óvnék attól, hogy ennek túl nagy jelentőséget tulajdonítsunk, mert nem ez a lényeg, és tényleg látni kell a tartalom nélküli formák világa mögötti igazi problémákat, és az igazi problémák most máshol vannak.

A szuverenitás kérdése

BALK: *Beszéltünk többféle befolyásról, beszéltünk arról, hogy Európai Unió, vagy hogy Egyesült Államok. Beszéltünk arról, hogy magyar befolyás a választásokon. Mennyire veszítette el a romániai intézményrendszer az önállóságát?*

Stefano Bottoni: Az önállóság mindig nagyon relatív volt, van ez a kulcsfogalom a 20. században és ma is, hogy szuverenitás, de hát a szuverenitását mindig nagyon viszonylagos volt egy balkáni, periférikus, szegény országban. A függőségi rendszer mindig viszonylag erős volt: a két világháború között Franciaország, majd Németország és a Szovjetunió, majd a hetvenes években megoszlott a Szovjetunió és Amerika között, és végül jött az önálló kísérlet a nyolcvanas években, ez viszont egy nagy lecke volt arra vonatkozóan, hogy önállóan nem nagyon megy, tehát kellenek barátok, kellenek erős barátok, akik esetleg meg tudnak védeni. Ez egy nagy lecke ott a Balkánon az utóbbi száz évben. Az intézményi függetlenség szép szlogen, de igazi tartalommal nehéz feltölteni. Igen, a legtöbbet kell kiharcolni, de teljes függetlenség és szuverenitás nem létezik (a Balkánon), és mindig kellenek erős barátok, akik adott esetben mellénk állnak. Ez nagyon fontos, és nyilvánvalóan most már több mint 20 éve ez a NATO-EU kombó, ami egy bikaerős igazodási pont – és igazán ez tartja össze az egész struktúrát, bár azt nem tudjuk hogy meddig, és hogyan, de az biztos, hogy ez most rettenetesen erős, és ebben azért a romániai elit majdnem egésze még mindig hisz: mondja és érti, hogy nincs ennek alternatívája. Azt gondolom, hogy ez nem változott, viszont rosszabbak lettek az alapfeltételek, rosszabb lett a demokrácia tartalmi minősége, de az előbb említett hit egyelőre nem ingott meg.

BALK: *A nyugati függőség tehát létezik, viszont a Nyugat számára – én legalábbis úgy értelmezem, hogy Románia fontos ország, mert a “csatatér államok” közé tartozik, mivel “közös tengerre” van Oroszországgal, vagyis a Fekete-tengerről elérhető az Azovi-tenger. Katonai szempontból ez mennyire meghatározó?*

Stefano Bottoni: Abszolút. Az Egyesült Államok hadserege évtizedek óta otthonosan mozog Konstancában, az ottani kikötőt gyakorlatilag ellenőrzi a több ezer amerikai, illetve NATO-katona, akik hadgyakorlatokat tartanak, ez egy nagyon fontos bázis számunkra. És érzelmileg is van egyfajta kötődés Amerika iránt, úgy mint Lengyelországban. Sokkal erősebb a többi közép-európai vagy balkáni országhoz képest, sokkal erősebb az amerikaiakba vetett hit. Ők sokkal közelebb érzik magukat az amerikaiakhoz, mint például a magyar, a cseh, a szlovák, a bolgár vagy a szerb népesség. Ennek vannak történelmi okai, de az is közrejátszik, hogy a kilencvenes évek után az amerikaiak számára Románia rettenetesen fontos volt, mint stratégiai partner.

Én ezt ismerem Olaszországból, a második világháború után Olaszország nagyon fontos volt az amerikaiak számára a hidegháború végéig, másrészt viszont keményen be is tudnak avatkozni, tehát amiről az előbb beszéltünk, hogy a szuverenitás: hát, van amikor nincs, van amikor a bukaresti amerikai nagykövetség megmondja, hogy mit kell csinálni, de ezt elfogadja a romániai politikai elit. Ez is egyfajta megegyezés kérdése, hogy ezt lenyeli/elfogadja, vagy pedig próbál lázadni, ez az elit nem próbál lázadni, tudja, hogy megvannak a határok. Rómában sem próbáltak lázadni az ötvenes-hatvanas években, amikor az amerikaiak megmondták, hogy eddig, és ne tovább a kommunista párttal, és Olaszország azért sokkal nagyobb, és jelentősebb ország volt, mint Románia, bár itt nem a méret számít, hanem az, hogy a különböző elitek ezt elfogadják-e. Amíg ezt elfogadják, addig ez a sikeres külső beavatkozási modell működhet. Amikor azonban nem, akkor valami más keletkezik,

mert akkor akkor van egy törésvonal. Mondhatjuk, hogy ez a törésvonal talán közeledik, de még mindig nem jött el, de az egy nagyon drámai pont lenne.

A konklúzió

BALK: *Ennek a beszélgetésnek a konklúziója az lehetne, hogy bármi is történik a pártok között Romániában, és ha minden a feje tetejére áll, akkor is lesz egy Amerika vagy egy Európai Unió, amely az asztalra csap, és azt mondja, hogy a játéknak itt vége, a továbbiakban azt csináljátok, amit mondunk?*

Stefano Bottoni: Az utóbbi harminc évben évben mindig így volt. Látni kell azonban két dolgot, és ez egy kicsit árnyalhatja a képet, bár egyelőre nem bontja teljesen le. Egyrészt az amerikai befolyás globális ereje csökken, ez evidencia. A másik tényező, hogy az ezzel kapcsolatos Európa-párti társadalmi konszenzus Romániában erodálódott, de nincs még vége. Tehát gyengül ez a két alapfeltétel, de még nem szűnik meg. Ezért mondom, hogy keletkezhet egy nagyon izgalmas, bár nem veszélytelen átmeneti korszak, de akár történhet az is, hogy végül visszaáll a rend azáltal, hogy valaki rácsap az asztalra, és ezt a felek elfogadják. Akik csak a régi sémákra alapoznának, hogy itt az amerikaiak mindent eldöntenek, és ezt mindenki elfogadja, lehet, hogy most tévednek, mert néhány alapvető alapfeltétel ebből a szempontból romlott. Én csak erre figyelmeztetnék.